

แต่พ่อ

ผู้แรกหวานเมล็ดพันธุ์แห่งปรัชญาชีวิตและสังคมของลูก

คำกล่าวนำ

นับจากช่วง 2 ปีเศษผ่านมาที่ผู้เขียนได้รับผิดชอบเป็นผู้บรรยายวิชานิติปรัชญาสืบทอด อาจารย์ผู้บรรยายพิเศษเดิมคือ ท่านอาจารย์ ดร.รองพล เจริญพันธ์ แม้ว่าจะประสบการณ์การบรรยายในช่วงระยะเวลานี้อาจดูไม่มากนัก แต่ก็ช่วยทำให้ได้รับรู้ปัญหา ข้อขัดข้องหลาย ๆ เรื่อง เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชานี้ ทั้งในส่วนตัวผู้บรรยายเองและในส่วนของผู้เรียน

การศึกษาวิชานิติปรัชญาออกจะเป็นการศึกษาศาสตร์ทางกฎหมายในมิติ หรือแง่มุม ที่ค่อนข้างใหม่ในเมืองไทย เพียง 10 กว่าปีเศษได้กระมังที่ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ ได้เริ่มบุกเบิกให้มีการเรียนการสอนวิชานี้กันอย่างจริงจังในคณะนิติศาสตร์ และเพียงไม่กี่ปีก็ วิชานี้ได้รับการบรรจุเป็นวิชาบังคับในบางมหาวิทยาลัย ความที่วิชานี้ค่อนข้างเป็นวิชาใหม่และ ในขณะเดียวกันก็เป็นวิชาที่มีเนื้อหาค่อนข้างเป็นนามธรรมสูงอันเกี่ยวข้องกับเรื่องปรัชญา กฎหมาย และการเมือง สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นข้อเท็จจริงพื้นฐานในตัววิชาเอง ที่ทำให้มีการตั้งคำถามจาก หลาย ๆ ฝ่ายต่อทั้งความสำคัญและต่อการเข้าใจในเนื้อหาแห่งวิชานี้ และดูเหมือนข้อเท็จจริง ดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคปัญหาประการแรกของการศึกษานิติปรัชญา

นอกเหนือจากปัญหาเบื้องต้นดังกล่าว ยังมีข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นิติปรัชญาเพิ่มเติมอีกหลาย ๆ ประการ กล่าวคือ ข้อจำกัดเรื่องตำราหลัก หรือตำราอ่านประกอบ ภาคภาษาไทยซึ่งโดยทั่วไปยังมีค่อนข้างน้อยมาก ข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาบรรยาย ซึ่งไม่สอดคล้อง กับเนื้อหาศึกษาในวิชานี้ที่มีรายละเอียดซึ่งควรแก่การเรียนรู้จำนวนมาก, ข้อจำกัดในส่วนตัวนักศึกษา ทั้งในแง่ ความสามารถในการอ่านตำราภาษาต่างประเทศซึ่งเป็นตำราต้นแบบหรือเป็นตำรา ที่มีคุณภาพจริง ๆ และในแง่ความฝักใฝ่สนใจต่อวิชานี้อย่างจริงจัง

ข้อจำกัดต่าง ๆ ข้างต้นนับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างมาก ต่อการเรียนการสอน เพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษานิติปรัชญา โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ในแง่การฝึกฝนการคิด หรือวิธีคิด รวมทั้งการเพิ่มพูนวิจารณ์ญาณต่อปัญหากฎหมาย และจริยธรรม อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตด้วยว่าข้อจำกัดดังกล่าวนี้ จริง ๆ แล้วก็คงมิใช่เป็นข้อจำกัดที่ประสบกับตัวผู้สอนเฉพาะ ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงนี้เท่านั้น ดังอย่างน้อยแม้ในการประชุมอาจารย์ผู้สอนวิชานิติปรัชญา ในกลุ่มประเทศออสเตรเลีย (Australasia) อันได้แก่ ออสเตรเลีย, นิวซีแลนด์ และปาปัวนิวกินี (เมื่อเดือนสิงหาคม 1977) ก็มีข้อสรุปเชิงวิจารณ์หลาย ๆ ประเด็นที่คล้ายกับปัญหาที่เกิดขึ้น ในบ้านเราปัจจุบัน อีกทั้งมีผู้วิจารณ์บางท่านกล่าววิพากษ์ไปไกลว่าในที่สุดแล้วการศึกษานิติปรัชญา กลับมีสภาพทั่วไปเป็นเพียงการสอนกันอย่างผิวเผินให้นักศึกษาได้รู้จักชื่อนักคิดนักปรัชญา

คนสำคัญของโลกด้านนิติศาสตร์บางคน และรู้จักเพียงถ้อยคำสำคัญบางประโยคของนักปรัชญา
นั้น ๆ โดยขาดความเข้าใจอันลึกซึ้งแท้จริง

แน่ละ ไม่ว่าข้อวิจารณ์ดังกล่าวจะมีน้ำหนักสักเพียงไหน แต่อย่างน้อยก็ช่วยชี้ให้เห็น
ช่องว่าง (ไม่มากก็น้อย) ที่ไม่พึงปรารถนา ระหว่างเป้าหมายและผลลัพธ์ทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น

งานเขียนวิชานิติปรัชญาชิ้นนี้จึงจัดทำขึ้นโดยความสำคัญอยู่เสมอต่อข้อวิจารณ์หรือ
ความจำกัดต่าง ๆ ข้างต้น โดยเหตุนี้ผู้เขียนจึงพยายามรวบรวมและให้รายละเอียดของเนื้อหาต่าง ๆ
เท่าที่คิดว่าเหมาะสมต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษา รวมทั้งตัวอย่างประเด็นวิพากษ์วิจารณ์
ต่าง ๆ ซึ่งพยายามแสดงในทุกหัวข้อเรื่องไว้เพื่อเป็นแนวทางในการคิดแย้งหรือคิดใคร่ครวญต่อ
สำหรับนักศึกษาหรือผู้สนใจทั่วไป หลักการของงานเขียนชิ้นนี้จึงมุ่งวางเนื้อหาที่มีลักษณะผสมผสาน
ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ความเป็นมา การวิเคราะห์และการวิจารณ์ ยังประเด็นเนื้อหาหลาย ๆ ส่วนก็บรรจุ
แง่คิดเชิงจริยธรรมหรือศาสนาละเคล้ากันอยู่ เหตุเช่นนี้คงพอชี้แจงได้ว่าเป็นเพราะธรรมชาติ
ส่วนสำคัญของวิชานี้เองที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเชิงค่านิยมเรื่องความถูกต้องต่าง ๆ อีกประการหนึ่ง
การกำหนดจุดหนักในเนื้อหาส่วนนี้คงเปรียบได้กับการขานรับต่อกระแสความตื่นตัวด้านจริยธรรม
ในวงการอุดมศึกษาปัจจุบันที่เริ่มตระหนักมากขึ้นต่อปัญหาความเสื่อมถอยทางคุณธรรมหรือจริยธรรม
ในสังคมทั่วไป อันนำไปสู่แนวความคิดที่จะจัดให้มีการสอนคุณธรรมในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา
แทนที่การเน้นแต่ความรู้ทางวิชาการอย่างเดียว ซึ่งคงได้เห็นกันชัดเจนเพิ่มขึ้นในแทบทุกวงการ
แล้วว่า ถ้าพึ่งเพียงความรู้ย่อมเป็นอำนาจสำหรับความชั่วร้ายเท่า ๆ กับอำนาจสำหรับความดีงาม
หากไม่มีปัญญาหรือคุณธรรมมาเป็นตัวกำกับอีกชั้นหนึ่ง ดังนั้นแล้วคำกล่าววิจารณ์ของนักการศึกษา
คนสำคัญของบ้านเรา (ศาสตราจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิพานิชย์) ที่ว่า การศึกษา (ปัจจุบัน) ทำให้
คนไม่มีงานทำ และทำให้คนไม่มีศีลธรรม จึงหาใช่คำกล่าวของคนที่มีมองโลกในแง่ร้ายซึ่งอาจ
มองข้ามไปได้ไม่ ตรงกันข้ามกลับยังเป็นการสนับสนุนวาทะเรื่อง “การศึกษาหมาหางด้วน”
ซึ่งพระเดชพระคุณท่านอาจารย์พุทธทาส ภิกขุได้กล่าวตักเตือนมาช้านานแล้ว

ทั้งหมดนี้ จึงอาจรวมเรียกเป็นเสมือนแนวทางหรือเจตนารมณ์เบื้องหลังงานเขียนชิ้นนี้
อย่างไรก็ดี เมื่อก้าวในเชิงคุณภาพของงานแล้ว ผู้เขียนก็ยอมรับว่างานเขียนชิ้นนี้คงมีค่าเป็น
เพียงงานเรียบเรียงความคิดของผู้อื่นและของตนอย่างหยาบ ๆ ชิ้นหนึ่ง ซึ่งคงเป็นผลจากข้อจำกัด
หลายประการรวมทั้งข้อจำกัดด้านภูมิปัญญาของผู้เขียนเองด้วย

ในท้ายสุด ผู้เขียนตั้งความหวังไว้ว่า งานเขียนชิ้นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นหนึ่งของความปรารถนา
ส่วนตัวที่จะพัฒนาขอบข่ายและรายละเอียดของสาระวิชานี้ให้มีความสมบูรณ์และลุ่มลึกในแง่
คิดมากขึ้นในอนาคต พร้อม ๆ กับความหวังว่า งานเขียนอันจำกัดนี้จะมีส่วนบ้างต่อการขยาย

พรมแดนแห่งความรู้และปัญญาแก่ผู้ศึกษาซึ่งต่างไม่อาจปฏิเสธได้ถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบและ
ร่วมสุขทุกข์ต่อความเป็นไปของสังคมปัจจุบัน

จรัญ โฆษณานันท์

คณินายาว กรุงเทพฯ

วันสตรีสากล : 8 มีนาคม 2531